

Foto: Exposició Un segle d'història compartida, 100 anys de l'INSTITUT MENTAL

Grup d'Història de Nou Barris

AFEM DE NOU BARRIS

Carrer de l'Estudiant, 22 - 24 - local

Telèfon 654 154 382

associacio@afemnoubarris.org

08016 BARCELONA

any 2016

Propera web: www.afemnoubarris.org

Maquetació: Daniel Aguilar

Trenta anys després de la Reforma psiquiàtrica, on som?

Col·loqui que s'obre després de cada taula rodona a les Jornades de Salut Mental a Nou Barris (Foto: AFEM de Nou Barris)

Els quatre punts de la llei que vénen a resumir les intencions del moment

Llei 14/1986, de 25 d'abril. General de Sanitat

CAPÍTULO III. DE LA SALUD MENTAL.

Article 20.

Sobre la base de la plena integració de les actuacions relatives a la salut mental en el sistema sanitari general i de la total equiparació del malalt mental a les altres persones que requereixin serveis sanitaris i socials, les administracions sanitàries competents han d'adequar la seva actuació als següents principis :

1. L'atenció als problemes de salut mental de la població es realitzarà en l'àmbit comunitari, potenciant els recursos assistencials a nivell ambulatori i els sistemes d'hospitalització parcial i atenció a domicili, que redueixin al màxim possible la necessitat d'hospitalització.

Es consideraran de manera especial aquells problemes referents a la psiquiatria infantil i la psicogeriatría.

2. L'hospitalització dels pacients per processos que així ho requereixin es realitzarà a les unitats psiquiàtriques dels hospitals generals.

3. Es desenvoluparan els serveis de rehabilitació i re-inserció social necessaris per a una adequada atenció integral dels problemes del malalt mental, buscant la necessària coordinació amb els serveis socials.

4. Els serveis de salut mental i d'atenció psiquiàtrica del sistema sanitari general cobriran, així mateix, en coordinació amb els serveis socials, els aspectes de prevenció primària i l'atenció als problemes psicossocials que acompanyen la pèrdua de salut en general.

A les XVI Jornades de Salut Mental a Nou Barris desenvoluparem àmpliament on som des del 1986, en que entrava en vigor la llei. Un dels punts de la llei parla de la intenció de "reduir al màxim possible la necessitat d'hospitalització", les xifres actuals, però, no vam en aquesta línia. Del pressupost destinat a salut mental encara és molt alta la partida dedicada a llits hospitalaris en detriment del pressupost que es dedica a prevenció (60% i 40% respectivament).

El dèficit més gran està en la societat. Trenta anys no han estat suficients per conscienciar la població de que la persona amb problemes de salut mental és abans que res una persona. Per més campanyes que es fan el col·lectiu està altament estigmatitzat, fet que repercuteix en la seu dia a dia, i en la desocupació sobretot. Es calcula que entre el 80 i el 90% del col·lectiu no treballa, les empreses de treball ordinari no compleixen amb la llei, i sort hi ha dels centres especials de treball, d'AMMFEINA i de programes com ara l'Ítiner, l'Incorpora de la Fundació Bancaria La Caixa i d'altres.

L'associació Obertament de lluita contra l'estigma té uns objectius que va assolint pas a pas, un últim estudi presentat per Obertament, Spora Consultoria Social i la Universitat Autònoma de Barcelona, demostra que més d'un 80% de les persones amb problemes de salut mental han patit discriminació.

La part positiva és que dins d'aquesta societat el col·lectiu de la salut mental ha creat associacions de familiars i de persones amb problemes de salut mental, federacions i associacions de veïns amb vocalies de salut i plans de desenvolupament comunitari que contempen la salut, i presten atenció especial a la salut mental d'un temps ençà. Pel que fa als recursos comunitaris, es reclama des de les federacions esmerçar més esforços en la prevenció i el suport a la primària. La manca d'habitatges amb suport i de places de llars residencials són altres de les mancances més destacades.

S'assoleixen fites en el lleure inclusiu, però no és prou. Cal normalitzar el dia a dia de la persona amb problemes de salut mental, les que pateixen trastorns severos sobretot.

Nou Barris: de l'antic Mental a la xarxa assistencial actual

El desmantellament de l'Institut Mental de la Santa Creu de Nou Barris començà a finals de la dècada del 60 i s'accentuà durant els anys 70, molt abans de la reforma psiquiàtrica. La llei de 1986, que reformava i innovava la psiquiatria, oficialitzava una tendència que s'havia iniciat aquells anys després de que es renovessin tractaments i es comencessin a reivindicar els drets dels pacients.

Abans del tancament definitiu els anys 1987/88 s'havia tancat l'ala d'homes el 1970, restant ingressades només 300 persones. Quan el tancament definitiu restaven 220 persones, majors de 60 anys la majoria d'elles i sense família directa. Persones que foren redistribuïdes per residències de gent gran, altres institucions fora de la ciutat, centres de dia i pisos amb suport i a les seves pròpies llars els que menys.

Un any després de l'entrada en vigor de la Llei de 14/1986 de 25 d'abril, obrí el Centre de Dia Pi i Molist, que juntament amb un altre centre acollien 165 persones. Pi i Molist acollia pacients del districte de Nou Barris, Ciutat Vella, Eixample, Sant Andreu i Sant Martí. L'any 2003 es traslladaven a la seu actual, l'antic col·legi Ramiro de Maeztu, i el 3 de març s'inaugurava oficialment el centre de dia. L'AFEM de Nou Barris va néixer en el si de Pi i Molist i va compartir durant un temps un espai cedit a dins de les seves instal·lacions.

La Unitat de Recursos Comunitaris Dr. Pi i Molist del Servei de Psiquiatria de l'Hospital de Sant Pau disposa actualment de places de centre de dia, rehabilitació comunitària, club social, llar-residència i pisos amb suport.

La xarxa pública d'atenció sanitària i rehabilitació

La maquinària s'havia posat en marxa, es creaven els centres de salut mental, les unitats d'ingressos temporals per a la posterior rehabilitació i els recursos per acollir els pacients un cop fet el recorregut assistencial.

A la dècada dels 90 entraven en funcionament l'Associació Centre Higiene Mental Nou Barris i la Fundació Nou Barris per la Salut Mental, entitats que tenen cura dels CSMA Nord i Sud, els CSMIJ,s i l'Hospital de Dia d'Adolescents, l'últim dels centres de salut mental creats al districte.

Altres serveis a l'abast dels usuaris de Nou Barris són: el servei de Psiquiatria de la Vall d'Hebron, que atén les primeres necessitats en el moment d'una crisi o una recaiguda, la Unitat d'Aguts de l'Hospital de Sant Rafael, que atén una segona fase, i la Unitat de Subaguts de l'Hospital Mare de Déu de la Mercè, que atén la persona en una fase més estabilitzada. De l'Alta Dependència Psiquiàtrica, mitja i llarga estada, té cura majorment la Unitat Polivalent Salut Mental Barcelona Nord, que disposa també d'una Unitat Neuro-psiquiàtrica. Llevat de les urgències psiquiàtriques, totes les altres unitats que esmentem depenen de les Germanes Hospitalàries, col·lectiu que atén la salut mental des de l'any 1881. A Catalunya iniciaven l'activitat el 1888 amb l'Asil de Sant Rafael, actual Hospital de Sant Rafael. Els quatre recursos són ubicats al districte d'Horta-Guinardó.

Altres centres d'arreu de la ciutat, com ara a l'Eixample o Gràcia atenen també pacients de Nou Barris quan els centres esmentats no tenen disponibilitat de places.

Nou Barris Sud Salut Mental (Foto: AFEM de Nou Barris)

Hi ha prou per atendre les necessitats?

Nou Barris és un districte molt complex, és el segon districte de la ciutat en risc de vulnerabilitat i rendes més baixes al darrere de Ciutat Vella i amb territoris molt disseminats i diversos, com ara la Ciutat Meridiana i Vallbona. A la Ciutat Meridiana hi ha un servei de suport psicològic puntual i insuficient en opinió de la direcció del propi CSMA. Es fan gestions amb l'Administració per tal d'obtenir més recursos i poder ampliar el personal i l'horari. És també insuficient l'atenció psicològica a les àrees bàsiques de salut, atesa per un professional que es desplaça des dels centres de salut mental.

L'associació atén les necessitats de la família, dona suport, ajuda a la descàrrega emocional i la psicòloga atén de manera individualitzada i en grup familiars i persones amb problemes de salut mental. Existeixen a més els Plans de Desenvolupament Comunitari, que són projectes d'intervenció col·lectiva en els que es detecten les necessitats i febleses del territori i es cerquen propostes conjuntes entre serveis, entitats, col·lectius i administracions per tal de pal·liar-les. Se solen estructurar en taules de treball diferents: salut, infància, adolescència, et.

La salut mental es tracta en les taules de treball de salut, d'aquí han sorgit projectes com ara el de salut emocional a les Roquetes. Darrerament, la psicòloga de l'espai Situa't de Nou Barris ofereix els serveis de l'espai i dona suport a aquestes taules de treball.

Les persones amb problemes d'addiccions i drogodependències són ateses al CAS (Centre d'Atenció i Seguiment a les Drogodependències) de la Via Favència.

L'espai Situa't

L'espai Situa't forma part del projecte Activa't per la Salut Mental, que es compon d'un circuit amb tallers de formació i apoderament per a persones amb diagnòstic, familiars i professionals, que pretén posar en el centre de la recuperació a les pròpies persones i les famílies. El projecte Activa't s'encetava a Nou Barris com a primer territori de la prova pilot. L'espai Situa't es troba a dins del Centre Integral de Salut Cotxeres i té com a funció informar, assessorar i orientar les persones interessades en la seva pròpia salut mental o en la de persones properes, promocionar la inclusió social, facilitar serveis jurídics, etc. En definitiva és un espai de suport i acompanyament compatible amb la tasca dels centres de salut mental per quan hi ha persones que no sempre s'atreveix a fer un primer pas per acudir a un professional i aquí troben la manera de fer-lo; hi ha persones que s'han desvinculat de la xarxa assistencial i els hi serveix de trampolí per vincular-se de nou; altres persones, tot i estar vinculades, necessiten una orientació sobre altres serveis aliens a la salut per tal d'integrar-se a la societat.

L'AFEM de Nou Barris: ampliant estratègies

L'any passat, la Federació Salut Mental Catalunya i el Departament de Salut de la Generalitat implantaven a Nou Barris la primera prova pilot del Projecte Activa't per la Salut Mental, l'objectiu del qual és assolir l'apoderament de la persona amb problemes de salut mental i de la família a partir de la formació: tallers psicoeducatius i grups de treball (Prospect), i dinàmiques de grup de igual a igual (grups d'ajuda mútua) que es dinamitzaran des de l'AFEM. El projecte pilot està implantat actualment a dotze territoris de Catalunya.

L'oferta actual

Els objectius de l'AFEM de Nou Barris els complim d'acord amb aquest programa d'activitats:

- Assessorament i orientació: atenem tothom que es dirigeixi a nosaltres plantejant-nos qualsevol problema en matèria de salut mental.
- Suport psicològic: la psicòloga atén a hores convingudes familiars i persones amb problemes de salut mental que no siguin ateses per altres psicòlegs.
- Suport davant les Administracions i els centres de salut: ajudem a solucionar qualsevol problema sorgit amb organismes oficials i centres de la xarxa pública de salut mental.
- Suport i descàrrega emocional: disposem de grups d'ajuda mútua de familiars que celebrem a les instal·lacions de l'Ateneu La Bòbila, i organitzem sortides ludico-terapèutiques.
- Formació: organitzem tallers psicoeducatius impartits per la nostra psicòloga., que estem celebrant els últims anys a la sala d'actes de la Biblioteca de Vilapicina i la Torre Llobeta..
- Sensibilització i divulgació: organitzem xerrades, cinefòrums que repartim pels equipaments públics del districte i les Jornades de Salut Mental a Nou Barris, que estem celebrant els últims anys a la sala d'actes de la Biblioteca de Vilapicina i la Torre Llobeta.
- Aula d'informàtica: disposem d'una aula informàtica oberta al barri.

Pel que fa a la millora de la comunicació, professionals de l'Ajuntament de Nou Barris i l'Ateneu La Bòbila treballen per tal de millorar les nostres eines i arribar d'una manera més directa als socis i a la resta de la societat. Ambdues entitats ens donen suport tant pel que fa al disseny, estratègies i confecció d'una pàgina web.

Membres de la Junta directiva de l'AFEM de Nou Barris formem part de la Junta permanent de la Federació Salut Mental Catalunya, i com a membres de la Junta Directiva de la Federació formen part de l'òrgan de Govern de la Confederación Salud Mental España, del Comitè executiu del COCARMÍ (Comitè Català de Representats de Persones amb Discapacitat) i del Consell Rector de l'IMD (Institut Municipal de Persones amb Discapacitat) com a suplents.

A l'Ajuntament de Nou Barris formem part del Consell de Salut i del Consell Sectorial de Persones amb Diversitat Funcional i de les seves respectives comissions, com ara la de l'organització de les activitats de sensibilització del Dia Internacional de les Persones amb Discapacitat.

Hem celebrat el Dia de la Salut Mental organitzant dues xerrades: Estrès i mindfulness i Estigma i autoestigma, i participant en Dialoguem sobre salut mental del Memorial de la Recuperació Històrica del Mental (Fotos: AFEM de Nou Barris)

Hem participat també del Pla de Salut Mental de l'Ajuntament de Barcelona i en altres activitats de millora del col·lectiu.

Acords amb altres entitats de caire associatiu

L'AFEM de Nou Barris signàvem l'any passat un acord de col·laboració amb AFAMMCA-ACFAMES, dues associacions que comparteixen seu i junta directiva en el veí barri d'Horta. AFAMMCA, Associació de Familiars de Malalts Mentals de Catalunya, fou creada l'any 1985 i ACFAMES, Associació Catalana de Familiars i Malalts d'Esquizofrènia, l'any 1999. AFAMMCA-ACFAMES, posen a l'abast del col·lectiu un ampli ventall d'activitats, tant per a familiars com per a persones amb problemes de salut mental.

D'uns mesos ençà, l'AFEM de Nou Barris som membres gestors de la Totxana, espai on es proposen i decideixen les activitats i programació de l'Ateneu La Bòbila, a més de donar suport i cercar solucions a les problemàtiques que puguin sorgir a dins dels col·lectius que el formem. L'Ateneu posa a la nostra disposició sales per a la celebració de tallers, xerrades, cinefòrums, grups d'ajuda mútua, però el compromís d'ambdues entitats és arribar molt més lluny, com ara crear les sinergies necessàries perquè totes les entitats que el formen treballen per objectius plegats.

Vint anys, des que ens constituïrem els anys 95/96, donant suport a les famílies i les persones amb problemes de salut mental, fent d'enllaç entre el col·lectiu i les Administracions mitjançant la Federació Salut Mental Catalunya, constituïda el 1996, i col·laborant amb la xarxa pública d'atenció sanitària i rehabilitació de Nou Barris.

L'apoderament a través de l'Activa't per la Salut Mental

L'Activa't per la Salut Mental és un projecte ambiciós de formació i capaciació que té com objectiu final l'apoderament de la persona amb problemes de salut mental i la família, tot repercutint en el procés de recuperació i en la qualitat de vida i la convivència. La Federació Salut Mental Catalunya, entitat creadora del projecte, no ha iniciat el camí tot sola, primer va guanyar-se la complicitat del Departament de Salut per tal de que l'incorpori a la cartera de serveis un cop avaluada la seva efectivitat, i després va establir aliances amb Benestar i Família; Diputacions; l'IMD de l'Ajuntament de Barcelona; fundacions i entitats privades. La Federació Veus, Entitats Catalanes de Salut Mental en 1ª Persona, els centres de salut mental i les associacions dels territoris fan la resta, amb el seu suport pel que fa a la formació i logística.

El circuit de l'Activa't contempla una etapa de formació, PRO-ENFA i KLAU de RE, tallers psicoeducatius de formació impartits per professionals, que expliquen la malaltia i eines per reconduir-la; tallers de capaciació i apoderament, PROSPECT, impartits per facilitadors en primera persona, familiars, i professionals en grups per separat, on s'adquireixen, entre d'altres, eines per apoderar-nos i estratègies que ens ajudaran a la convivència i la relació entre uns i altres. Aquesta fase de l'Activa't finalitza amb un mòdul comú entre persones amb problemes de salut mental, familiars i professionals, molt enriquidor per quan professionals i no professionals intercanvien experiències i creen les sinergies necessàries que acabaran per establir una relació més fluida pacient/professional.

L'última de les formacions és el curs de Dinamitzadors de GAM,s, del que sortiran els dinamitzadors que han de conduir els grups d'ajuda mútua de persones amb problemes de salut mental i familiars, que compartiran les seves experiències també, per separat, en les seus de les associacions.

La finalitat de l'Activa't per la Salut Mental és que les persones amb problemes de salut mental i les famílies exerceixin una participació més activa en els processos de recuperació i millora de la seva qualitat de vida. Tot a partir de l'apoderament.

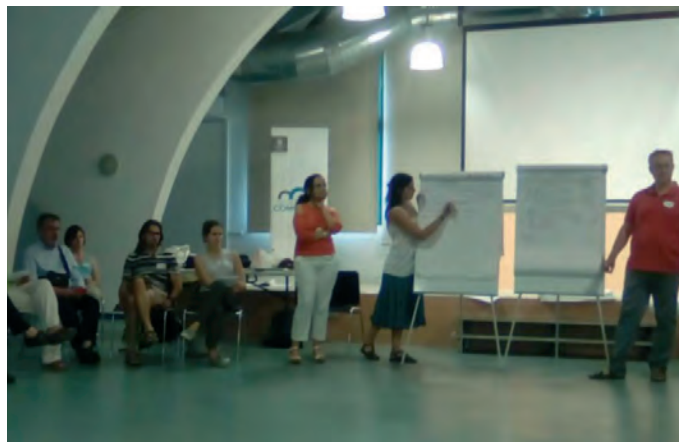
Els espais Situa't

Els Situa't són espais, que tot i formar part del projecte Activa't, tenen una funció independent. Les persones que accedeixen al circuit són escollides des dels centres de salut mental i no pot participar ningú que se n'assabenti de l'existència del programa i vulgui afegir-se pel seu compte, són els centres el que tenen la potestat de qui pot accedir i qui no.

Pel contrari, als espais Situa't pot accedir tothom que vulgui rebre informació i assessorament sobre la seva salut mental o de la d'algué proper, persones que necessiten informació jurídica o dels serveis als que acollir-se, persones que busquen una inclusió social.

Les xifres

A mitjans d'octubre els 13 espais Situa't repartits pel territori havien atès prop de 1.600 demandes i prop de 700 persones han participat o estan participant del circuit de l'Activa't per la Salut Mental. El projecte s'està realitzant a Barcelona (Nou Barris), Santa Coloma de Gramenet, Sabadell, Granollers, Girona, Sant Boi de Llobregat, Manresa, Vilanova i la Geltrú, Igualada, Lleida, Tarragona i Terres de l'Ebre.

A dalt, sessió del mòdul comú del Prospect de Girona celebrat a la Factoria Cultural Coma Cros de Salt, avall comitè d'experts creat per la Federació Salut Mental Catalunya per construir la pàgina web, els continguts de la quals han de ser molt acurats (Fotos: AFEM de Nou Barris i Federació Salut Mental Catalunya)

L'objectiu final: Incorporar l'Activa't al Departament de Salut

L'Ivàlua, Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques, té cura de l'avaluació del projecte per tal d'incorporar-lo a la cartera de serveis del Departament de Salut de la Generalitat a partir del 2018/19. Per dur a terme el resultat final s'han creat uns grups control de familiars i persones amb problemes de salut mental que no participen de la formació i els tallers d'apoderament, però que serviran per contrastar els resultats.

Ara per ara s'estan complint les expectatives i les persones que han participat de tot el circuit –hi ha llocs en que encara no ha acabat aquesta primera fase– estan recollint els primers beneficis. Persones que tot i relacionar-se no havien compartit en grup les seves inquietuds ho estan fent ara, parlen del que els preocupa i del que no, estan creant complicitats i acompanyament mutu.

El programa s'ha fet per activar les persones amb problemes de salut mental i les famílies, i ningú millor que les associacions per fer-ho. Un dels objectius principals és potenciar les associacions i la implicació d'aquestes ha de ser clau per tal de crear el caliu que necessiten les persones del col·lectiu i acompanyar-los en el seu nou estadi.

Prevenció: la clau de l'equilibri lema del Dia Mundial de la Salut Mental 2016

El manifest del Dia Mundial de la Salut Mental llegit a Lleida, destacava els diferents nivells d'intervenció que cal desenvolupar: l'elaboració de polítiques saludables que estableixen la protecció dels Drets Humans com una estratègica fonamental per prevenir i atendre adequadament les situacions de salut mental, l'enfortiment de l'acció comunitària, la creació d'ambients de suport, el desenvolupament d'habilitats personals i la reorientació dels serveis en tots els àmbits de la vida. I ho hem de fer des de la perspectiva àmplia i a tots els nivells: individual, comunitari, institucional, polític, destinant els recursos necessaris i adients per fer-ho possible.

Després destacava els nivells de vital importància on cal mantenir l'equilibri: els serveis assistencials, els recursos laborals, l'habitatge i l'estigma, discriminació i sensibilització.

Pel que fa als serveis assistencials, es carrega el conegut model bio-psico-social per haver quedat descompensat i per haver donat més importància a la vessant mèdica que a la social i psicològica.

En matèria laboral, el fet de que la malaltia es manifesti habitualment en l'etapa ben jove, just a l'inici de la vida laboral, fa que aquesta etapa es trenqui havent cotitzat molts poc temps. Això comporta pensions per sota del SMI, Salari Mínim Interprofessional, amb el conseqüent risc d'exclusió social. La rigidesa del sistema de pensions ens aboca a no tenir accés al món laboral per por a perdre la prestació. Des del manifest es reclamen serveis d'inserció laboral especialitzats en salut mental, llocs de treball protegits i afavorir l'accés a recursos formatius normalitzats.

La precarietat econòmica conseqüència d'aquesta manca de treball fa que la persona amb problemes de salut mental no pugui independitzar-se de la família, hi ha territoris on la inexistència de recursos d'habitatges obliga a marxar de l'entorn si es vol accedir a un habitatge públic, un pis amb suport o una residència. Cal una implicació real de les administracions per tal de crear una xarxa d'habitatge adaptat a les necessitats del col·lectiu.

Per últim, el manifest dedica un ampli paràgraf a l'estigma, la discriminació i la sensibilització, destacant-lo com un dels problemes més greus que envolten al col·lectiu. L'estudi "L'estigma i la discriminació en salut mental a Catalunya" presentat a la Generalitat de Catalunya a final de setembre per l'associació Obertament, i realitzat per la Universitat Autònoma de Barcelona i Spora Consultoria Social xifra en un 80% les persones

Lleida acollia el Dia Mundial de la Salut Mental 2016 al recinte de la Seu Vella. El grup La Moixiganga de Lleida rebia els assistents a la festa. A la foto d'avall un moment dels parlaments (Foto: AFEM de Nou Barris)

que han estat discriminades a Catalunya per un problema de salut mental, i en un 54,9% les que ho han estat bastant o freqüentment.

L'estudi incideix en que per fer front a l'estigma i al tracte discriminatori, l'opció majoritària de les persones és en un 82,4% ocultar que tenen la malaltia, i el 88,8% ha deixat de fer alguna activitat per por a ser discriminat: el 40,9% han deixat activitats de lleure i el 39% ha deixat d'expressar la seva opinió en públic.

L'estigma porta a l'aïllament i fa difícil la convivència amb la malaltia tot afectant la inclusió de la persona. Cal treballar l'estigma des de l'escola, la cultura, el món laboral; parlar obertament de salut mental, de les emocions.

Un cop assolim les fites esmentades pel que fa a l'assistència, els recursos laborals, l'habitatge i l'estigma, entre d'altres, donarem per bo un dels paràgrafs del principi del manifest que diu "entendem per equilibri la satisfacció global de la persona en tots els àmbits de la seva vida: la cura d'un mateix, les relacions familiars, de parella, d'amics, la feina, el lleure, l'autorealització..."

L'atenció en la primària (CAP) i la detecció en la infància i l'adolescència

Els professionals de les àrees bàsiques de salut reconeixen que els pacients disposen de molt pocs recursos en els seus centres a l'hora de rebre assistència psicològica. Consideren insuficient el temps i el nombre de professionals que es desplacen des dels centres de salut mental, el que fa gairebé impossible un seguiment adequat dels seus problemes.

Les administracions haurien de contemplar l'ampliació del servei, destinar més recursos a la primària, el que ajudaria a fer sentir més còmoda la persona amb un trastorn dels que no es consideren servers i pel que no cal anar a visitar-se a un centre de salut mental.

Pal que fa a salut mental dels infants i adolescents, l'OMS indica que s'ha convertit en un dels principals reptes de salut pública arreu del món. A més, en els països desenvolupats, el trastorn mental és cada vegada més reconegut com la problemàtica de salut més important entre la infància i l'adolescència. S'estima que la prevalença de trastorn mental és d'entre el 8% i 23% en la població infantil i adolescent dels països europeus. Es calcula que el 20% dels infants tenen un problema de salut mental en un any determinat, dels quals entre el 4% i el 6% són trastorns mentals greus. Tanmateix, hi ha dades que indiquen que només un 2 o un 3% de la població infantil i adolescent afectats per algun trastorn mental, són derivats a un servei de Salut Mental.

Recentment, la Fundació Pere Tarrés i la Federació Salut Mental Catalunya han fet públic l'informe "Atenció a la salut mental infantil i adolescent a Catalunya" en el que ha participat un considerable nombre de professionals. Més enllà de les xifres, que són una mica més altes que les que indica l'OMS, cal destacar un augment progressiu de nous casos atesos en l'últim any, però una reducció de la mitjana de visites anuals per persona atesa. La manca de recursos públics per a la continuïtat provoca que moltes famílies acabin acudint a centres privats convençuts que l'atenció i l'acompanyament individualitzat del seu fill s'està garantint. L'estudi no ho diu, però és cert que en molts casos les famílies reconduïxen la situació i tornen a utilitzar els serveis de la xarxa pública.

Pel que fa a l'àmbit escolar, els centres educatius, juntament amb les famílies, són els principals i primers agents de prevenció de la salut mental, tot i que sempre han comptat amb serioses limitacions. El professorat no està prou preparat, són mestres o pedagogs i no psicòlegs. Els EAP (Equips d'Assessorament Psicopedagògics) fan un servei de suport als centres d'educació infantil, de primària i de secundària i a la comunitat educativa. S'encarreguen de la detecció de problemes de salut mental a partir d'una primera inspecció i valoren si cal derivació al centres d'atenció primària o al centre de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ).

Actualment hi ha 79 EAP a tot Catalunya, cada psicopedagog atén diversos centres educatius de la zona i es desplaça als centres amb una periodicitat setmanal, més o menys. En cada EAP hi ha d'un a dos treballadors socials que atenen tots els centres educatius de la zona, en total hi ha 111 professionals, quan la UNESCO aconsella un psicopedagog per cada 250 alumnes. En el curs 2016/2017 el cens escolar del segon cicle d'educació infantil, primària i secundària obligatòria en centres públics o concertats està al voltant del milió d'alumnes.

Presentació de l'informe Atenció a la salut mental infantil i adolescent a Catalunya realitzat per la Fundació Pere Tarrés i la Federació Salut Mental Catalunya el mes de juny (Foto: AFEM de Nou Barris)

D'acord amb la UNESCO haurien d'haver a Catalunya 4.000 psicopedagogs per tal d'assolir un servei fiable i de qualitat.

El programa Salut i Escola el van impulsar els departaments d'Educació i Salut de la Generalitat. Primer es va dissenyar per desenvolupar-se els centres educatius de secundària, de segon cicle majorment, i després es va ampliar la tots els cursos de l'ESO i a les etapes d'educació infantil i primària, fent incidència en la comunitat. Pel que fa a la salut mental, els EAP interactuen amb els centres d'atenció primària, els CSMIJ i els CAS (Centres d'Atenció i Seguiment de Drogodependències).

El programa no s'ha desplegat tal i com estava previst. Tot i ser una iniciativa potenciadora de la participació social de l'adolescent no ha acabat d'arrelar ni a tots els territoris ni a totes les etapes educatives, havent quedat mol limitat el seu ús per aquesta manca d'implicació.

Dades de la ciutat de Barcelona ens mostra la davallada del programa, en el curs 2008/2009 va participar el 83% dels centres de secundària, mentre que el 2014 només ho va fer un 48,5%.

Els Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ) atenen persones menors de 18 anys derivats pels professionals d'atenció primària o previ acord amb els centres educatius. El nombre total d'usuaris anuals creixen any rere any, en cinc anys el creixement d'infants i adolescents atesos ha estat d'un 28%.

La Fundació Nou Barris per a la Salut Mental obria el 1995 el CSMIJ de Nou Barris. Les seves actuacions es desenvolupen en tres vessants: assistencial i preventiva, investigació i formació, debat i publicació. Dos anys després, el 1997, la Fundació, fidel a la seva idea d'ampliar les ofertes assistencials i de crear nous llaços institucionals, desenvolupa un programa de suport i assessorament a les residències de la DGAIA i d'assistència a menors tutelats (SAR).

El CSMIJ participa juntament amb altres serveis públics, centres educatius, plans comunitaris i altres entitats del districte en la Taula Franja, un projecte d'educació comunitària per donar resposta a la població jove, de 12 a 16 anys majorment.

La inserció laboral és en mans d'entitats socials

Davant de la realitat més flagrant les xifres tenen molt poc a veure. Uns estudis diuen que son el 80% i altres el 90%, el cas és que la desocupació en el col·lectiu de la salut mental és de denuncia. Altres xifres diuen que un 30% de la discapacitat està ocupada en el mercat laboral ordinari, el cert és, però, que 34 anys després de l'entrada en vigor de la LISMI (Llei d'integració social de la persona amb discapacitat) un 81% de les empreses incompleixen la llei.

La LISMI, llei de l'abril del 1982, obligava les empreses públiques i privades amb una plantilla superior a 50 treballadors a tenir contractades un 2% de persones amb discapacitat. El descens ha estat progressiu, però més intens els últims anys, el 2009 complien la llei el 24% de les empreses i en cinc anys, el 2014, la xifra ja era del 19%. La laxitud de les administracions a l'hora de castigar l'incompliment i la falta de conscienciació i compromís de la societat han estat les causes d'aquest fracàs.

La llei pretenia, entre d'altres objectius, impulsar y fomentar la integració laboral del col·lectiu de la discapacitat, no hi ha plena inclusió social sense inserció laboral, l'ocupació de les persones amb discapacitat havia de produir-se en el mercat ordinari, reservant el treball protegit als casos més complicats. Durant aquest temps i per tal de pal·liar aquest dèficit, federacions, fundacions, entitats i empreses d'economia social estan duent a terme tasques de suport mitjançant els centres especials de treball (CET) i els centres ocupacionals (CO) i les agències de col·locació de que disposen.

AMMFEINA, FECETC, l'Obra Social La Caixa, Fundació Joia, FEMAREC, ARAPDIS, Tres Turons, DAU, Pere Mata, AFAMMEBAN, DRISSA, etc., unes com a federacions que donen suport als centres federats a més de funcionar com agències de col·locació de persones amb problemes de salut mental, altres exclusivament com a CET i altres com a impulsores de programes que generen ocupació (Itínere, de la mà de la Fundació Joia, Incorpora de la l'Obra Social La Caixa) tant pel que fa a treball protegit com per a l'empresa ordinària.

La Fundació Joia iniciava la seva activitat l'any 1983, Els Tres Turons el 1985, ARAPDIS el 1989, FEMAREC el 1991, FECECT i DAU el 1992, AFAMMEBAN el 1997, DRISSA el 1999. Són entitats d'inclusió social, que contempnen la inserció laboral. Els últims programes en marxa són l'Incorpora de l'Obra Social la Caixa i l'Itínere.

AMMFEINA ha celebrat aquest any el 10é aniversari amb la participació del president de la Generalitat Carles Puigdemont.

L'itínere Jove a Nou Barris

L'Espai Jove les Basses acull el servei Itínere Jove, fruit de la aliança conjunta de la Fundació Joia i l'Associació Centre Higiene Mental Nou Barris, que té la tasca de derivar una part dels usuaris que arriben al servei. L'itínere ofereix un servei personalitzat dirigit a la formació i recerca de feina per a joves de 16 a 35 anys amb problemes de salut mental, orientació laboral, tècniques de recerca de feina, pràctiques a les empreses, seguiment i suport durant tot el procés i borsa de treball.

La Fundació Els Tres Turons ofereix un servei d'inserció sociolaboral, constituït pel servei prelaboral (subvencionat per l'ICASS) i el servei Itínere.

El president Carles Puigdemont cloïa l'acte commemoratiu dels 10 anys d'AMMFEINA el mes de juny (Foto: AFEM de Nou Barris)

L'estigma no ajuda a l'ocupació laboral

L'associació Obertament va presentar el setembre al Palau de Generalitat l'estudi "L'Estigma i la Discriminació en Salut Mental a Catalunya 2016". L'estudi, realitzat per Spora Consultoria Social i la UAB, indica que un 80,1% de les persones amb trastorn mental a Catalunya ha patit discriminació en algun àmbit de la seva vida pel seu trastorn i el 54,9% és discriminat bastant o molt freqüentment.

L'estudi destaca la tendència a que les persones amb trastorn mental estan infraocupades, son reassignades a categories laborals inferiors i tasques infraqualificades en el marc de la LISMI quan es revela la seva situació. Les empreses tendeixen a justificar la infravaloració per diferents motius: l'estrès laboral i la por a que provoqui un brot o que realitzin actes perillosos, pèrdua de capacitats, baixa productivitat, repetides baixes laborals i més llargues, entre d'altres. La infraocupació pot ser deguda a una reducció de les expectatives laborals de la persona, la necessitat de trobar una ocupació fa que acceptin feines infraqualificades.

La conclusió definitiva és que les empreses es declaren incapaces de detectar quines són les limitacions i les capacitats d'una persona amb trastorn mental, ja que aquest trastorn se'ls hi fa intangible.

La principal estratègia de gestió de l'estigma i la discriminació en la cerca de feina és l'ocultament, el 78,9% de les persones no han explicat, o ho haurien ocultat, però no han pogut, que tenen un trastorn en una entrevista. Les persones que no han patit cap discriminació en el seu entorn laboral són propenses a revelar la seva situació, la revelació facilitaria que, en cas que es requereixi ajuda i suport, els companys puguin saber que està succeint i com actuar. La revelació obre la possibilitat de tenir informació per entendre el trastorn i és un camí per enderrocar els prejudicis; és una forma activa de combatre la discriminació.

Tan de bo es pogués superar aquesta barrera, l'autoestigma es tant dolent com l'estigma, i tot i que cada cop se n'amaga menys la malaltia a la família, el veïnat; a la feina és encara molt problemàtic tot i haver-se incorporat al lloc de treball.

Les administracions prioritzen la salut mental

El Govern municipal de l'Ajuntament de Barcelona impulsa el passat mes de gener la Taula de Salut Mental de Barcelona, amb una reunió que comptava amb 43 representants de l'àmbit de la salut mental. La Taula implica representants de les persones amb problemes de salut mental i familiars, administracions, xarxes d'atenció social i sanitària, societats científiques, organitzacions i entitats de diferents àmbits (inclosió, ocupació, economia social, habitatge, educació, cultura, etc.).

Després de la constitució del Grup Promotor es va passar a una proposta inicial per tal d'elaborar el Pla de Salut Mental de la ciutat de Barcelona 2016-2022; s'ha treballat de valent i es va presentar el Pla el mes de juliol a l'Auditori de Barcelona Activat amb més de cent accions de prevenció i suport i quatre línies estratègiques: millorar el benestar psicològic de la població i reduir la incidència de problemes de salut mental; garantir serveis accessibles, segurs i eficaços per satisfer les necessitats de les persones amb trastorn mental i les seves famílies; garantir el respecte als drets de les persones amb trastorn mental i lluitar contra l'estigma; i assegurar els mecanismes necessaris per desenvolupar el Pla.

Per tal de millorar la salut mental caldrà posar èmfasi especial en la promoció de la salut mental, prioritzar els col·lectius d'infants, adolescents i joves, abordar la desigualtat territorial en la distribució dels recursos, ampliar l'atenció psicològica en els serveis especialitzats i donar suport personalitzat per a la plena inclusió de les persones amb trastorn mental.

L'execució compta amb els òrgans següents: Grup Promotor, la Taula del Compromís de la Salut Mental a Barcelona i les comissions i grups de treball, que dependran de la Taula de Salut Mental i que es definiran en funció de les línies d'acció prioritzades, els sectors i les entitats implicades. Tanmateix, per assegurar el desplegament territorial del Pla es crearan taules, primer de tot als districtes prioritzats per l'existència de desigualtats socials en salut.

En paraules de Gemma Tarafa, comissionada de Salut de l'Ajuntament: "A Barcelona el 12% de la població es troba en risc de patir un trastorn de salut mental al llarg de la vida. La crisi econòmica és el detonant de molts trastorns, ja que les persones que fa més de dos anys que estan a l'atur tenen tres vegades més probabilitats de patir un trastorn o una malaltia mental que la resta de la població. És per això que necessitem aquest pla, per abordar la salut mental des de la transversalitat, amb eixos principals com l'educació, l'ocupació i la integració social".

Per la seva part el Pla de Salut de Catalunya 2016-2020 de la Generalitat de Catalunya, presentat també el mes de juliol, prioritza la salut mental juntament amb altres vuit àrees i situa les persones amb problemes de salut mental com un dels col·lectius més vulnerables. Dos objectius concrets són: reduir un 10% la taxa de mortalitat en les malalties mentals i reduir la taxa de mortalitat per suïcidi per sota dels nivells del 2010. Les altres àrees prioritàries són: infants i adolescents, gent gran i discapacitat, malalties minoritàries, malalties transmissibles, aparell locomotor, aparell respiratori, sistema vascular i càncer.

Pel que fa al Pla integral d'atenció a les persones amb problemes de salut mental i addiccions i la seva situació actual, Israel Molinero, president de la Federació Salut Mental Catalunya va fer esment, en la seva compareixença davant de

A dalt reunió de la constitució del Grup Promotor de la Taula de Salut Mental de Barcelona a l'Ajuntament el mes de gener, avall, Israel Molinero, president de la Federació Salut Mental Catalunya, i Núria Martínez, secretària d'AMMFEINA en la seva compareixença davant la Comissió de Salut del Parlament el mes de juny (Fotos: www.barcelona.cat i Federació Salut Mental Catalunya)

la Comissió de Salut del Parlament de Catalunya el mes de juny, a la manca de dotació econòmica d'aquest Pla i sobretot, la falta de concreció i de posada en marxa a la pràctica. "Era una gran oportunitat i s'ha fet un treball molt profitós perquè ens hem coordinat entre els diferents departaments (Ensenyament; Salut; Interior; Treball, Afers Socials i Famílies; Empresa i Coneixement; Vicepresidència, Economia i Hisenda), però no hem desenvolupat accions concretes", afirmava.

A nivell estatal, la Confederación Salud Mental España va reclamar en el seu manifest del Dia Mundial de la Salut Mental, celebrat el divendres 6 d'octubre sota el lema "Soy como tú aunque aún no lo sepas", que la salut mental sigui una prioritat en les polítiques públiques. A Catalunya vam aconseguir fa un parell d'anys implicar el Departament de Presidència en el Pla Integral d'atenció a les persones amb problemes de salut mental i addiccions.

Pel que fa a la Comunitat Europea, Mental Health Europe ha posat èmfasi especial en el 2020, any que s'ha marcat com a topall per tenir unes línies estratègiques ben consolidades. Ens consta que d'un temps ençà estan contactant d'una manera més intensa amb les entitats de persones amb trastorn mental i de familiars a l'hora de traçar aquestes estratègies. Les autoritats de l'Estat espanyol s'hauran de posar les piles si volen estar a l'alçada, perquè mentre que Europa destina més del 7% del PIB a salut mental, aquí la xifra és del 2,8%.

Respecte pels drets de les persones

Sistemes, teràpies i tractaments psicoterapèutics estesos arreu del món a l'actualitat tenen el seu origen en els moviments iniciats a Trieste (Itàlia), Wisconsin (Estats Units) i Turku (Finlàndia) a la dècada dels 70/80 del segle passat. Moviments que basen la recuperació i rehabilitació del pacient en el tractament comunitari, la psicoteràpia i l'acompanyament i intervenció en l'entorn social, al propi domicili, sobretot, i la participació i la implicació de la persona en les activitats programades i en el resultat final.

Evolució a partir de la dècada dels 80

Franco Basaglia, psiquiatre director d'institucions psiquiàtriques a Gorizia, Parma i Trieste, va promoure el 1978 l'anomenada "Llei Basaglia", primer text que recollia els drets de les persones amb trastorn mental. La seva lluita per la desaparició dels "manicomis", als que considerava nocius per a la salut mental de les persones allí ingressades, es veia compensada amb aquesta llei. Juntament amb Ronald D. Laing i David Cooper, Franco Basaglia era considerat el pare de l'"antipsiquiatria". La llei que obligava al tancament de les institucions psiquiàtriques arribava a l'Estat espanyol el 1986.

Leonard Stein i Mary Ann Test desenvolupaven a Wisconsin el Tractament Assertiu Comunitari (TAC). El tractament estructura l'assistència de les persones focalitzant les actuacions en l'entorn social més proper al pacient. Les intervencions domiciliàries constitueixen la base del tractament, que intenta integrar diversos agents, com ara farmacològics, psicoterapèutics, socials, familiars, laborals, etc.

Vint anys després de la seva posada en funcionament arribava a l'Estat espanyol de la mà del Model Avilès el 1999. Actualment el Model Avilès orienta la seva tasca cap al "recovery", per tal que les persones amb trastorn mental tinguin més pes en la seva recuperació. El recovery es basa en el "Choose-Get-Keep" (elegir-aconseguir-retenir), que naixia al Centre de Rehabilitació Psiquiàtrica de la Universitat de Boston els anys 90 de la mà de William Anthony, considerat el pioner dels treballs de rehabilitació psiquiàtrica

Yrjö Alanen i el seus col·laboradors instauraven a la població de Turku l'Enfocament Adaptat a les Necessitats dins del Projecte Nacional Finès, per tal que buscar una manera més pràctica que la convencional per combatre l'alt índex d'esquizofrènia que havia a la regió. El mateix equip desenvolupava a Lapònia Occidental el Diàleg Obert, mètode que està calant fort entre un sector del col·lectiu d'un temps ençà a l'Estat espanyol. L'Enfocament Adaptat a les Necessitats i el Diàleg Obert són programes similars al Tractament Assertiu Comunitari, tractaments psicoterapèutics respectant els sistemes habituals de suport dels pacients, amb la comunicació com una de les eines més efectives del tractament.

Aquests sistemes no s'han implantat del tot a l'Estat espanyol, on la recuperació i la rehabilitació tenen en la farmacologia el màxim exponent, i per la falta de recursos a l'hora d'aconseguir que la persona pugui ser atesa al seu propi domicili. Mentre que en altres països els moments de crisi, els brots, són reconduïts per professionals i persones amb trastorn mental expertes, el que s'anomena "pacient expert", aquí són els mossos d'esquadra i la policia qui acudeix a aquest auxili per protegir al metge del 112 que es presenta al domicili i al propi pacient.

Entre el col·lectiu hi ha el convenciment de que la psiquiatria abusa de la medicació, la persona malalta se sent sobremedicada i considera que no es potencien prou les teràpies i els programes

Lectura del Manifest de Cartagena durant les XXVI Jornades Nacionals "Construyendo ciudadanía", organitzades per l'AEN a principi de juny (Foto: Confederación Salud Mental España)

psicoeducatius i la figura del pacient com agent de la seva pròpia recuperació. El programa Activa't per la Salut Mental és el que més s'apropa als mètodes explicats aquí, a excepció de l'atenció a domicili. La Federació Salut Mental Catalunya treballa juntament amb la Federació Veus, Entitats Catalanes de Salut Mental en 1ª Persona, en aquesta fita, però tot i que la col·laboració és total, és cert que dins de Veus hi ha col·lectius i persones que van molt més enllà del que l'Activa't per la Salut Mental pretén.

Cada cop hi ha més distanciament entre la visió que té la família del que es un trastorn mental i de com abordar-lo i com viu el trastorn la persona que el pateix i com desitja que sigui aquest abordatge.

Des de el col·lectiu de les persones amb trastorn mental hi ha un sector que darrerament té el psiquiatre en el seu punt de mira, el consideren la persona que té en la medicació la seva prioritat i que contempla poc o gens altres metodologies. Moviments professionals, com ara el Grup de Joves Psiquiatres, Nova Psiquiatria, s'uneixen a aquest corrent i fa uns anys que estan fent per canviar aquesta apreciació, que no deixa de ser certa en molts dels casos; el pacient sol veure el psiquiatre com una imposició. El sistema actual així els hi ha demostrat, els recursos insuficients de la sanitat pública no permeten molts programes terapèutics a dins dels centres de salut mental que trenquin amb aquesta situació.

Hi ha un aspecte que preocupa al col·lectiu: la violència institucional. La violència no té perquè ser física exclusivament: és el poder, l'amenaça, la força que s'utilitza per aconseguir que la persona atesa faci o deixi de fer alguna cosa en contra de la seva voluntat. A les XV Jornades de Salut Mental a Nou Barris, el novembre del 2015, tractàvem el tema de la violència institucional en alguna de les ponències. Un dels paràgraf del manifest de la pàgina següent fa esment a la coerció: "El ventall de la coerció en l'assistència psiquiàtrica és ampli i inclou l'ús del poder, la força o l'amenaça per aconseguir que una persona que està sent atesa faci o deixi de fer alguna cosa en contra de la seva voluntat. Concretament, fa referència a l'ús de subjeccions o contencions, aïllament i altres formes de coacció. Creiem que és el moment d'avançar en la presa de consciència sobre aquestes pràctiques que no garanteixen els drets de les persones; de treballar per a la seva eliminació i per a l'eradicació de les deficiències que les fan possibles".

Manifest de Cartagena per uns serveis de salut mental respectuosos amb els drets humans i lliures de coerció

La reforma psiquiàtrica i el desenvolupament de la Salut Mental Comunitària van suposar una aposta per suprimir les pràctiques institucionals que vulneraven els drets humans i per la recuperació de la dignitat i drets de les persones diagnosticades de trastorn mental. Des de llavors, s'ha fet un esforç continuat per oferir una atenció respectuosa, tant en les pràctiques professionals com en els desenvolupaments legislatius i organitzatius. Tot i això, continuem amb uns pressupostos en salut mental insuficients, amb equips incomplets i una xarxa fragmentada. Això ha dificultat el desenvolupament de l'atenció comunitària i ha afavorit més l'ús de mesures de control i coerció en lloc de mesures terapèutiques. El ventall de la coerció en l'assistència psiquiàtrica és ampli i inclou l'ús del poder, la força o l'amenaça per aconseguir que una persona que està sent atesa faci o deixi de fer alguna cosa en contra de la seva voluntat. Concretament, fa referència a l'ús de subjeccions o contencions, aïllament i altres formes de coacció.

Creiem que és el moment d'avançar en la presa de consciència sobre aquestes pràctiques que no garanteixen els drets de les persones; de treballar per a la seva eliminació i per a l'eradicació de les deficiències que les fan possibles.

Considerem

- Que la seva eradicació és un objectiu a aconseguir. Que suposen un patiment psíquic traumàtic, poden trencar els vincles terapèutics i comprometre el procés de recuperació.
- Que suposen un patiment psicotraumàtic, poden trencar els vincles terapèutics i comprometre el procés de recuperació.
- Que el seu ús es qüestiona en la Convenció sobre els Drets Humans de les Persones amb Discapacitat i en l'Informe sobre la Tortura a Centres Sanitaris de les Nacions Unides.
- Que l'estat actual de la xarxa assistencial no afavoreix l'eliminació de les situacions de coerció, invalidant els esforços professionals per evitar-les. Per aconseguir l'objectiu que perseguim cal mobilitzar-se per obtenir canvis substancials en els recursos en tota la xarxa assistencial i no només en els llocs on es donen aquestes pràctiques.
- Que la dificultat de trobar alternatives reals d'atenció pot situar els professionals en la polaritat entre la coerció o l'abandonament. I als usuaris, entre la submissió i el desemparament. Aquestes dicotomies enverinen les relacions terapèutiques i les necessàries aliances entre tots els actors.
- Que més enllà dels canvis individuals, cal transformar discursos, cultures i serveis. No ens referim només a unes pràctiques, sinó també als discursos que les sustenten i les institucions i serveis en què és possible que es donin.

Proposem

- No considerar les tècniques i serveis coercitius com tractaments. Són incidents crítics que conviden a l'anàlisi i la millora.
- Exigir transparència i establir sistemes de registre de l'ús de subjeccions o contencions, que permetin analitzar què es fa, quan es fa, quines figures professionals van ser implicades, què es va fer per evitar-les, què podria haver-se evitat, i especialment com evitar el seu ús en el futur
- Redissenyar els espais d'hospitalització i l'organització de professionals i activitats, orientant-los cap a l'acollida, evitant l'excés de normes i regles, detectant aspectes hostils que puguin fer que les persones puguin sentir-se amenaçades i desconfiades. Establir unitats amb poques llits, llars-sala, amb ambient terapèutic i tranquil·litzador, que promoguin relacions que generin confiança en què la gent se senti acollida, amb l'existència d'habitacions de confort i sensorials. Dotar-les de professionals en nombre, qualificació i condicions laborals adequades.
- Vetllar perquè l'extinció d'aquestes pràctiques en uns llocs, no suposi un risc que es produeixin en altres.
- Promoure una cultura de treball orientada a la no coerció, que inclogui la reflexió i debat permanent i la consciència de responsabilitat entre els i les professionals sobre el comportament ètic amb cada persona.
- Formar els i les professionals en pràctiques de relació terapèutica centrades en la persona.
- Donar suport als professionals i els equips que siguin capaços de plantejar alternatives creatives, reconèixer i difondre els seus esforços, generant així una cultura professional lliure de coerció.
- Crear vies reals de participació d'usuaris / es perquè puguin vetllar per l'anul·lació de les pràctiques coercitives en l'atenció, en totes les seves fases: planificació, posada en marxa, anàlisi i avaluació.
- Cercar aliances amb els moviments ciutadans que advoquen per l'eradicació de la coerció en altres àmbits, dels discursos que les sustenten i les desigualtats de poder que les faciliten.
- Instar el compromís de les administracions socials i sanitàries en la prioritització de les inversions necessàries en recursos que afavoreixin la inclusió, pertinença i permanència de les persones en els seus entorns, evitant així pràctiques d'exclusió.

A Cartagena, 3 juny del 2016

XXVI Jornadas Nacionales de la Asociación Española de Neuropsiquiatria - Profesionales de la Salud Mental «Construyendo Ciudadanía»

S'adhereixen al manifest, a més de l'AEN, Confederación Salud Mental España; En Primera Persona, Federación Andaluza de Asociaciones de Salud Mental en Primera Persona i Veus, Federació Catalana d'Entitats de Salut Mental en 1ª Persona.

El futur de les associacions

El futur de les associacions de familiars passa per incorporar persones amb problemes de salut mental a les juntes directives, a més de les activitats que compartim. Algunes ja ho fan, però d'altres com l'AFEM de Nou Barris tot i compartir activitats no en tenim cap a la junta. Fins no fa gaire fins i tot hi havia associació que no permetia la seva incorporació per estatuts, suposem que si no han esmenat aquest article ho faran aviat.

La Federació Salut Mental Catalunya i la Federació Veus (Entitats Catalanes de Salut Mental en 1ª Persona) treballen plegades en molts projectes, l'Activa't per la Salut Mental n'és un d'ells. A la resta de l'estat treballen també plegats ambdós col·lectius, familiars i persones amb problemes de salut mental, Andalusia és l'altra única comunitat que té federació pròpia en primera persona. La Confederación Salud Mental España, té el comitè Pro Salud Mental en Primera Persona, amb representació catalana. A l'igual que aquí, comparteixen programes a més de tenir els seus propis.

Tot i la col·laboració existent, el col·lectiu de persones amb problemes de salut mental no contempla la incorporació de familiars en les juntes de les seves entitats. La resposta es clara i entenedora, és un col·lectiu que té la il·lusió de créixer sol, sense supervisors, el que els faria sentir-se controlats. Valoren el suport que els hem donat i els hi donarem des del col·lectiu de familiars, però consideren que el nou camí l'han de traçar i efectuar des de les seves estratègies i experiències pròpies.

A les veus més crítiques de dins del col·lectiu de familiars els hi fa mal aquesta postura, mal també comprensible, però en una època en la que estem treballant per reforçar l'apoderament de la persona, perquè siguin més autosuficients i agents de la seva pròpia salut, és comprensible que vulguin fer-s'ho tot sols. Tot no, però sí aquelles decisions que considerin els hi repercuteixin d'una manera més directa.

En principi la marca Salut Mental Catalunya era l'única veu que representava familiars i persones amb problemes de salut mental, mentre que Salut Mental España és encara l'única veu a nivell d'estat, amb la inquietud, però, de que es creï una confederació de federacions en primera persona. L'opinió unànime de l'òrgan de govern de Salut Mental España és que plegats ambdós col·lectius podem treballar millor.

Les necessitats

Fa temps que les associacions no passem per moments dolços, a la manca de liquiditat – hem d'oferir els mateixos serveis o més amb menys subvenció i ingressada a final de la campanya pel Departament de Treball, Afers Socials i Família de la Generalitat- s'uneix el que els membres de les juntes directives ens estem fent més grans i cada cop costa més trobar relleus. Assemblees amb poca participació –i no diguem si és per renovar la junta- i tallers, grups de família i xerrades amb menys participació. Des de la Federació Salut Mental Catalunya i Torre Jusana de l'Ajuntament de Barcelona rebem suport, jornades de reflexió, cursos i acompanyament, dels quals esperem resultats.

Potser hem de donar un tomb a les associacions, la majoria donem suport i atenem familiars i persones amb trastorns psicòtics severos, quan la situació actual de crisi i retallada dels drets dels ciutadans ha dut les persones a caure en depressions, ansietats, angoixes; potser hauríem d'obrir el ventall d'actuacions i acomodar-nos a nous reptes sense oblidar la nostra base: l'atenció a les famílies i les persones amb trastorn mental sever, sobretot.

La societat actual tendeix a emmalaltir per causes externes, socials, per problemes que sorgeixen en el dia a dia i que són greus en molts casos, com ara l'atur, els desnonaments i els serveis socials insuficients en el cas de les persones amb dependència. Van fer-nos un joc de màgia: ens van ensenyar la llei, vam tastar les seves excel·lències i ens la van amagar. En els jocs de màgia, però, finalment acaba apareixent la carta, el mocador o la piloteta, però aquí i ara per ara...

Nou Barris és una zona molt castigada, el districte amb la renda per càpita més baixa de la ciutat, l'índex més alt d'atur (més del 20%) i de desnonaments (el 25% de la ciutat). Hi ha entitats que donen suport a les famílies amb problemes per pagar les hipoteques, com ara l'associació 500x20, que lluita pel dret a l'habitatge de les classes populars, Nou Barris cabrejada, col·lectiu Jove de Nou Barris, associacions de veïns, que són presents en tots els desnonaments.

Persones amb problemes de salut mental i familiars participem de les Trobades amb l'expert dins del Curs per a residents de salut mental a la Societat Catalana de Psiquiatria i Salut Mental. Ens organitzem en tallers i traiem conclusions que exposem conjuntament en una xerrada final (Foto: AFEM de Nou Barris)

